MAARTEN VAN ROSSEM, *DRIE OORLOGEN, EEN KLEINE GESCHIEDENIS VAN DE 20E EEUW.*
(NIEUW AMSTERDAM; AMSTERDAM 2007) 319 BLZ., PRIJS € 18,95.

Drie oorlogen sluit prima aan bij de hernieuwde belangstelling voor geschiedenis. Vaderlandse geschiedenis en vooral de geschiedenis van de twintigste eeuw worden voor een algemeen publiek toegankelijk gemaakt. Een goede ontwikkeling, maar historici zien ook gevaren: de weergave van een geromantiseerd verleden doorspekt met valse sentimenten of onvoldoende controle op de juistheid van historische feiten. Tussen de schrijfwijze van populair historische boeken en studies op wetenschappelijk niveau lijkt een onoverbrugbare kloof te gapen. Maarten van Rossem weet deze kloof enigszins te dichten. *Drie oorlogen* lijkt een vereenvoudigd college: feiten worden afgewisseld met anekdotes, een kritische vraag of een verrassend statement. De opzet van het boek is chronologisch en omvat de Eerste en Tweede Wereldoorlog en de Koude Oorlog.
In de beschrijving van de Eerste Wereldoorlog wordt een voorspelbaar overzicht gegeven van de aanslag op Franz Ferdinand tot en met de Vrede van Versailles. De Europese staten werden gekenmerkt door 'angst en ambitie', drijfveren die onvermijdelijk tot een oorlog moesten leiden. Een korte beschouwing over Adolf Hitler vormt een logische schakel tussen de Eerste en Tweede Wereldoorlog. Van Rossem vraagt zich af 'hoe zo'n kneuzig, inhoudsloos omhulsel (als Hitler) de meest fascinerende publieke spreker van het interbellum kon zijn'. Hij beschrijft de verschillende visies op Hitlers 'Führerdiktatur', die uiteenlopen van een planmatige aanpak van het bestuur in het Derde Rijk tot een bestuurlijke chaos, waarbij de omstandigheden Hitlers 'beleid' bepaalden. De Tweede Wereldoorlog wordt door Van Rossem getypeerd als 'het grootste militaire conflict uit de menselijke geschiedenis'. Hij geeft een kort overzicht van de vier deelconflicten die samen de Tweede Wereldoorlog vormen. Volgens Van Rossem was de Koude Oorlog 'het strategische en ideologische conflict tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie'. Hij verwoordt de standpunten van beide wereldmachten, maar weet over de VS meer gedetailleerde informatie te geven. Interessant zijn de beschrijvingen van momenten waarop de Koude Oorlog vroegtijdig beëindigd had kunnen worden, bijvoorbeeld in 1952, waarin Stalin aan de westerse mogendheden voorstelt 'dat Duitsland herenigd, gedemilitariseerd en geneutraliseerd (kan worden)'. Een gemiste kans?
Van Rossem weet de oorlogsgeschiedenis van de vorige eeuw begrijpelijk weer te geven en recht te doen aan de complexiteit van historische processen. Voor historische 'nieuwelingen' biedt het boek veel feiten, maar ook analyses en verklaringen. Voor gevorderden is het niet meer dan een prettig leesbaar overzicht van de twintigsteeeuwse politieke en militaire geschiedenis.

Anny Hartgerink

MARTIN DOERRY, *OVERAL EN NERGENS THUIS. GESPREKKEN MET OVERLEVENDEN VAN DE HOLOCAUST*
(UITGEVERIJ CONTACT, AMSTERDAM 2007), 302 BLZ., PRIJS € 29,90.

'Iedereen die nu een getuige aanhoort, zal zelf getuige worden.' Dit antwoord van Elie Wiesel, winnaar van de Nobelprijs voor de vrede en overlevende van Auschwitz en Buchenwald, is de kern van *Overal en nergens thuis. Gesprekken met overlevenden van de Holocaust.* Martin Doerry is historicus en adjunct-hoofdredacteur van *Der Spiegel.* Hij schreef eerder *Mijn gewonde hart. Het leven van Lilli Jahn (1900-1944)*, over zijn oma die in Auschwitz vermoord werd. Aan het woord komen 24 overlevenden van de Holocaust, bijna allemaal ouder dan tachtig jaar. Met deze verzameling interviews probeert Doerry iets van de talloze dimensies die met de Holocaust samenhangen voor latere generaties voelbaar of inzichtelijk te maken.De hoge leeftijd van de ondervraagden is hierbij een groot voordeel. Het zijn mensen met veel levenswijsheid die in staat zijn om met enige afstand over hun ervaringen te vertellen. Die afstand betekent hier op geen enkele manier bagatellisering van de gruwelijkheden. De meeste ondervraagden hebben eerder al hun levensverhaal of memoires, waarin zij hun verschrikkelijke lot beschrijven, gepubliceerd. Maar het schrijven of spreken over het overleven van de holocaust plaatst de